

Az istenek és a titánok küzdelme a Pergamon-oltáron.
A pergamoniak Kr. e. 230-ban győzték le a rájuk támadó
galatákat, vagyis kelta törzseket. A Pergamon-oltár
e győzelemnek állított emléket. Az istenekre támadó
gigászok és titánok jelképezték a galatákat.

NÉMETH GYÖRGY

FELHŐK FÖLÖTT

ANTI-K ISTENVILÁG

A görögök istenei csak két dologban különböztek az emberektől: hatalmasabbak voltak és örök életűek. Egyéb tulajdonságaikban viszont hasonlítottak az emberekre: viszálykodtak, féltékenykedtek és szerelembe estek. Az ezekről szóló ősi történeteket, mítoszokat szeretnénk megosztani olvasóinkkal, mert nagyon érdekesek, színesek, és mert bármelyik mú-

zeum képeit, szobrait jobban megérthetjük segítségükkel. Minden nép, így a görög és római nép mitológiája is lassan és szerteágazó történetek, elbeszélések elemeiből alakult ki. Ezeket az elemeket többször és többféleképpen rendezték egységes rendszerbe Homérosztól a késő ókorig. Cikkeink mindegyik mítosz legismertebb, legelterjedtebb változatát mutatják be.

AZ ELSŐ ISTENNEMZEDÉK

„Elsőnek jött létre Khaosz, majd Gaia követte, széles mellű Föld, mindennek biztos alapja” – e szavakkal kezdi a Kr. e. 7. századi Hésziodosz *Az istenek születése* című tankölteményében az istennemzedékek leírását. A Khaosz szó a tátongó űrt jelentette, nem a rendezetlenséget, amilyen értelemben ma használjuk. Az első istenek közt valósággal nyüzsögtek a homályban született szörnyek.

Azt, hogy Khaosz és Gaia miből, hogyan és miért jött létre, a költő nem részletezi. Ők még nem tekinthetők önálló nemzedéknek, legfeljebb valamiféle ősokoknak. Khaosz szülte a sötét Éjt, Ereboszt, aki a Levegőnek (Aithér) és a Nappalnak adott életet. Gaia, a Föld istennője hozta világra Uranoszt, a Mennyboltot és az erdőkben kalandozó nümphákat. Uranosz azonban beleszeretett saját anyjába, és kapcsolatukból született meg az első va-

lói istengeneráció, amelynek tagjait titánoknak, vagyis viszálykodóknak, nagyratörőknek nevezték. Első gyermekük a világot körülvevő tenger, Ókeanosz lett, akinek még öt fiú- és hat lánytestvére született. Utolsó istenfiuk pedig Kronosz volt, aki vadul gyűlölte apját, Uranoszt. Gaia hat szörny gyermekét, a három ötvenfejű és százkarú óriást, valamint a három egyszemű Küklópszot Uranosz ugyanis félelmetes erejüktől tartva bezárta a Föld legmélyére, a Tartaroszba.

Hésziodosz úgy tudja, hogy a titánokat is ugyanoda zárta, a legkisebb, Kronosz kivételével. Gaia bosszút forralt zszarnoki férje ellen, mivel ő maga volt a Föld, amelybe Uranosz közös gyermekeiket élve eltemette. Megteremtette az acélt, és elkészítette belőle az első sarlót. Kronosz vállalkozott is a bosszúra, és megfogadta, hogy kiszabadítja testvéreit a Tartaroszból. Elrejtőzött anyja, Gaia szobájában, és a sarlóval a kezében várt apjára. Amikor Uranosz gyanútlanul hazaért, és meg akarta ölelni feleségét, Kronosz levágta a kegyetlen apa szemérmét, és a tengerbe hajította. A férfiasságtól megtermékenyült tenger habja szülte meg Aphroditét, a szerelem igézően szép istennőjét. Ezért származik az istennő neve a hab jelentésű aphrosz szóból.

Ókeanosz

A TIZENKÉT TITÁN

TITÁNOK (FÉRFI ISTENEK)

ÓKEANOSZ
KOIOSZ
KRIOSZ
HÜPERIÓN
IAPETOSZ
KRONOSZ

Mnémoszüné, az emlékezés istennője

TITANISZOK (NŐI ISTENEK)

MNÉMOZSÜNÉ
PHOIBÉ
RHEIA
THEIA
THEMISZ
TÉTHÜSZ

Sebesült gigász a Pergamon-oltárról. A gigászok a titánok oldalán harcoltak az istenek ellen.

A TITÁNOK KORA

Kronosz egyik hűgát, Rheiát vette feleségül, és apját letaszítva trónjáról átvette a világ feletti uralmat. A százkarú és az egy szemű óriásokat kiengedte a Tartaroszból, de hatalmas erejüktől megrémülve hamarosan újra letaszította őket a Föld mélyébe.

A veszedelmes istenek és emberfeletti lények közben egyre szaporodtak. A börtönéből megszabadult Nüx, vagyis az Éj veszedelmes gyermekeket hozott a világra, noha sohasem volt szeretője. Az ő gyermekei a Végzet, a Halál (Tanathosz) és az Álom (Hüpnosz). Három lánya, a három Sorsistennő fonja meg az emberélet fonálát, tartja fenn, majd vágja el. Őket moiráknak hívják. A bosszúistennő, Nemeszisz és a viszály istennője, Erisz is Nüx gyermeke – Erisz aranyalmája miatt robbant ki később a trójai háború.

Kronosz és Rhea utódai lettek az istenek harmadik nemzedéke, az Olümposz hegyének lakói. Kronosz azonban éppen olyan rossz apa volt, mint korábban Uranosz. Édesanyja, Gaia jóslata miatt attól félt, hogy valamelyik gyereke ugyanúgy le fogja taszítani trónjáról, mint ahogyan ő tette saját apjával, ezért az újszülött isteneket egyszerűen lenyelte. Első lánya Hesztia, a családi tűzhely istennője volt, utána született Déméter, a termékeny föld istennője, aztán Héra, Zeusz felesége, majd Poszeidón tengeristen és Hadész, az alvilág ura. Szerepüket persze csak később tudták betölteni, mivel születésük után valamennyien apjuk gyomrába kerültek.

Rhea bánata egyre elviselhetlenebbé vált, és nem akarta hagyni, hogy legkisebb gyermekére is ugyanez a sors várjon. Elrejtőzött egy krétai barlangban, és ott szülte meg Zeuszt. Hogy Kronosz ne hallja meg a csecsemő sírását, a fiatal kurészokat kérte meg, hogy járjanak fegyvertáncot a barlang körül. A bronzpajzsok kongatása valóban elnyomta a sírás zaját, ám Kro-

Kronosz felfalja gyermekét. Valójában egészen lenyelte, és nem marcangolta szét őket, ahogy Rubens ábrázolta drámai festményén.

nosz tudta, hogy Rheia szült, és követele tőle a gyermeket. Rheia nimfákra bízta Zeusz táplálását és nevelését – akik egy Amaltheia nevű kecske tejével táplálták –, s Kronosznak egy bepólyált követ adott át. Kronosz azt éppúgy lenyelte, mint a többi gyermeket, a kis Zeusz pedig szép lassan felcseperedett.

Gaia, a Földanya, amikor látta, hogy Zeusz már elég erős, de egyedül mégsem tudja legyőzni a titánokat, hánytatószert kevert, és Rheiával beadatta azt Kronosznak. Az isten rosszul lett, és sorban kihányta gyermekeit. Elsőként a bepólyált kő bukkant elő, azt Zeusz elvitte Delphoiba, ott felállította és elnevezte a Föld köldökének. Ez a köldök alakú kő, az omphalos, még ma is látható a delphoi régészeti múzeumban.

AZ OLÜMPOSZI ISTENEK

Zeusz testvérei elismerték öcsük fölényét mindük fölött, és Kronosz bukása után megválasztották az istenek urának. Átadták neki a legfélelmetesebb fegyvereket, a dörgést és a villámlást. De még így sem érezték magukat elég erősnek, ha rájuk támadnak a titánok. Zeusz ezért kiszabadította az alvilágból a százkarúakat, és velük együtt védte a harmadik istenemzedék lakóhelyét, Olümposz hegyét.

Tíz esztendőn át dühöngött az elkeseredett harc, de végül Zeusz villámai és a kősziklákat dobáló százkarúak megadásra kényszerítették a titánokat. Bezárták őket a Tartaroszba, és a százkarúakat állították börtönük elé őrségként. Ez azért volt okos döntés, mert egyrészt sakkban tartották a titánokat, másrészt ők maguk sem élhettek így a földi világban.

Zeusz uralma békét hozott a földre. A főisten feleségül vette Hérát, aki Arészt, a hadistent és Héphaisztoszt, az isteni kovácsot hozta világra. Zeusz kalandjai más istennőkkel és földi asszonyokkal nagyon dühítették Hérát, de el kellett tűrnie, hogy a Létó által szült isteni ikerpár, a múzsák vezetője, Apollón és a szűz vadászistennő, Artemisz is helyet foglalhasson az istenek

Zeusz, kezében villámköteggel. Lábánál azt istent jelképező sas. A titánokat hosszú küzdelem után győzték le az istenek, és zárták be a föld alá, hogy több kárt ne okozzanak.

KI KICSODA? A GÖRÖG-RÓMAI ISTENVILÁG

GÖRÖG ISTEN	RÓMAI MEGFELELŐJE	TERÜLET
Zeusz	Jupiter	legfőbb atya, villámlás
Héra	Juno	a főisten felesége
Athéné	Minerva	bölcsesség, mesterségek
Arész	Mars	hadisten, termékenység
Aphrodité	Venus	szerelmek, termékenység
Hesztia	Vesta	családi tűzhely
Poszeidón	Neptunus	tenger
Héphaisztosz	Vulcanus	kovács, kézműves
Démétér	Ceres	gabonatermesztés
Apollón	Apollo	művészet, gyógyítás
Artemisz	Diana	vadászat
Hermész	Mercurius	hírnök, kereskedők
Hadész	Pluto	alvilág
Dionüszosz	Bacchus	bor

hegycsúcsán, az Olümposzon. Ugyancsak egy titkos románcból született az istenek hírnöke, a kereskedők és tolvajok istene, Hermész. Pallasz Athéné pedig, aki a mesterségek és tudományok úrnője volt, nem édesanyától származott, hanem Zeusz fejéből pattant ki pajzzsal és dárddal a kezében. Sok-sok isten és istennő népesítette be a görög világot, de az olümposziak közé csak tizenketten tartoztak.

PROMÉTHEUSZ TÖRTÉNETE

A titánok között voltak olyanok is, akik nem lázadtak fel, hanem Zeusz oldalára álltak. Közéjük tartozott Prométheusz (az előrelátó) és testvére, Epimétheusz (az utólag meggondoló) is. Zeusz rájuk bízta, hogy népesítsék be a földet, Epimétheusz állatokkal, Prométheusz pedig emberekkel. A bölcs titánt végül egy jóslat mentette meg Zeusz bosszújától.

A két titán feladata az volt, hogy ki-ossza a képességeket és tulajdonságokat az élőlények között. Epiméthe-

usz kérte, hogy ő kezdhesse el az osztást, és neki is látott a feladatnak. Eleinte látszólag igazságos döntéseket hozott. Az egyik állat hatalmas fogakat kapott, hogy zsákmányt szerezhessen, a másik szárnyakat, hogy elmenekülhessen a ragadozók elől. Volt, akinek ugyan nem adott különösebb fegyvert, de olyan nagyra tette, hogy nem merték megtámadni. A másik állat kicsi volt és védtelen, de rendkívül szapora. Így elérte, hogy mindegyiknek voltak olyan képességei, amelyek megvédték a fajt a kipusztulástól, de a ragadozók is megfelelő zsákmányhoz jutottak. Egyetlen fajról feledkezett meg tökéletesen, az emberiségről. Amikor Prométheusz eljött, hogy ellenőrizze testvére munkáját, látta, hogy az ember ott áll csupaszon és védtelenül, hiszen sem hatalmas karmai és fogai, sem szárnyai, sem pedig különösebben gyors lábai nincsenek. Sőt szőre sem nőtt, hogy télen ne kelljen fagyoskodnia. Mivel már egyetlen elosztható tulajdonság sem maradt, a titán látta, hogy csak egyetlen módon segíthet az embereknek: meg kell szereznie számukra az istenektől a tüzet, és kézművességgel munkára kell fogniuk azt. Hiszen tűz nélkül sem a fazekas, sem pedig a kovács nem tud dolgozni, amit készítenek, az azonban kell az emberek fennmaradásához.

Elment hát Héphasztosz kovácműhelyébe, és a tüzet elrejtette egy pálcakőrő szárának öblös belsejébe, s azzal együtt Athéné és Héphasztosz mestersegeit is magával vitte. Látta ám Zeusz, hogy az emberek már nem fáznak, és elkezdnek mesterségeket űzni, ruhába öltöznek, agyagedényeket égetnek ki, vasat kovácsolnak. Tudta, hogy Prométheusz lopta el az istenektől a tüzet, és ő tanította meg az embereket a mesterségekre. Büntetésül a Kaukázus sziklájához láncolta a titánt, és egy hatalmas sasmarat uszított rá, hogy elevenen tépje a máját.

Pallasz Athéné athéni szobrának rekonstrukciója. Pheidiasz aranyból és elefántcsontból készítette el az istennő ábrázolását a Parthenón számára. Az eredeti szobor már az ókorban elpusztult, csak kisméretű másolatai alapján tudjuk elképzelni, milyen is lehetett.

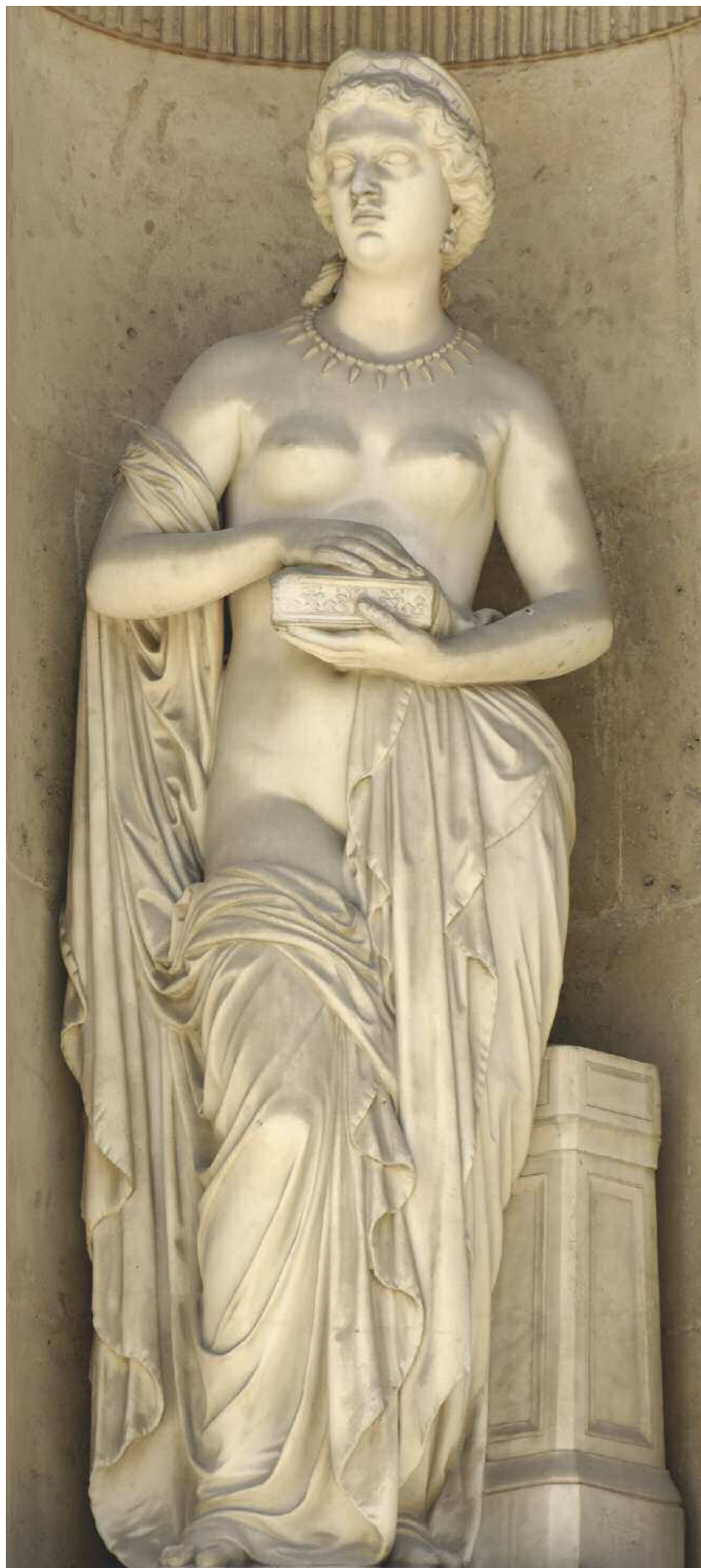
PANDÓRA

Az istenek és emberek ura nem elégedett meg Prométheusz megbüntetésével, az embereken is bosszút akart állni. Hésziodosz szerint az emberek között ekkor még csak férfiak voltak, asszonyok nem, és ezért nyugalomban éltek. Nem ismerték a szerelmi bánatot, a féltékenységet, a hitvesi viszályokat.

Zeusz is látta ezt, és azt mondta: „Tüzet akartál adni az embereknek, Prométheusz. Adok én nekik olyan veszedelmet, hogy szeretik és körülujjongják majd saját veszedelmüket.” Hívta Héphaisztoszt, és megparancsolta neki, hogy földből és vízből formáljon a fiatal istennőkre hasonlító alakot, tanítsa meg járni, mozogni és beszélni is. Pallasz Athéné szövésre-fonásra, házimunkákra tanította meg az első nőt, Aphrodité ellenállhatatlan báját kölcsönzött neki, Hermész viszont kíváncsiságot, tolvaj hajlamot és viszálykodást rejtett a szívébe. Ezt a nőt, mivel mindegyik isten adott neki valamit, elnevezték Pandóranak, ami azt jelenti, „minden ajándék”.

A kellőképpen felkészített Pandórát elküldték a Földre, az emberek közé. Prométheusz testvére, Epimétheusz azonnal beleszeretett, és elvette feleségül. Egy dolgot kért csak tőle. Volt a házban egy jókora hombár, amelynek fedelét gondosan lezárták. Ebben a hombárban rejtették el az istenek a betegségeket, járványokat, öregséget, nyomorúságot. Epimétheusz ezért arra kérte Pandórát, ennek a tárolóedénynek soha ne nyissa fel a fedelét. Amint Pandóra egyedül maradt, az első dolga volt, hogy belekukkantson a hombárba, amelyből azonnal kiszökött minden baj, betegség, pusztulás és halál. Hiába csapta vissza a hombár fedelét, amikor rájött, hogy mit tett, már csak a reményt akadályozta meg a szökésben. Ezért van az, hogy bármilyen csapások is sújtják az emberiséget, a remény segítségével túl tudjuk élni a legtöbbet.

Pandóra szobra a 19. századból. A szobrász kis dobozzal, szelencével ábrázolta a lányt, noha a csapásokat egy hombárból eresztette ki.

A FENYEGETŐ JÓSLAT

Amikor Zeusz megbuktatta apja, Kronosz uralmát, a hatalmától megfosztott apa elátkozta fiát: szülessen neki is nála hatalmasabb utóda, aki majd Zeust is le tudja győzni. Az átok egyetlen istennőt nevezett meg, aki biztosan olyan utódot szül, aki apjánál erősebb lesz. Az istennő nevét azonban Kronoszon kívül egyedül Prométheusz ismerte. A szerelmi téren meglehetősen aktív főisten nagyon szerette volna megtudni, kit kell elkerülnie, de Kronosz ezt érthető módon nem akarta elárulni, és Prométheusz sem, amíg el nem oldozzák a sziklától.

Héraklész egyik munkája során a Kaukázushoz is elvetődött, és rábukkant a sas által kínzott titánra. Prométheusz elmondta, miért kapta a büntetést. Héraklész, aki ekkor még maga is ember volt, megszánta a titánt, nyilával lelőtte a sast, és kioldozta a láncokat. Zeusz jól látta, mi történt, de

nem tudott haragudni fiára, Héraklészra. Inkább kiegyezett Prométheuszsal, hogy szabadon távozhat, ha elárulja az istennő nevét. A titán ráállt az alkura, és kijelentette, hogy a jóslat szerint Néreusz lánya, Thetisz tengeristennő az, aki apjánál nagyobb hatalmú fiat fog szülni. Zeusz megkönnyebbült, hiszen éppen a csinos tengeristennőt tervezte meghódítani.

A jóslat nyilvánossá válása valóságos csapást jelentett Thetisz számára. Ettől kezdve egyetlen isten sem akarta feleségül venni, hiszen ki akart volna olyan gyermeket, aki majd az életére törhet. Zeusz is elgondolkodott ezen, és úgy döntött, Thetisznek egy földi halandóhoz kell férjhez mennie, mivel annak fia is ember lesz, márpedig egy ember nem lehet hatalmasabb az isteneknél. Poszeidón, aki korábban maga is vágyott az istennőre, támogatta Zeusz tervét. Phthia királyát, Péleuszt választották ki férjnek, mert ő még az emberek között sem tartozott a leghatalmasabbak közé.

A menyegzőt Kheirón kentaur barlangja előtt rendezték meg. Kheirón korábban megmentette Péleusz életét, és később ő lett Péleusz és Thetisz fiának, Akhilleusznak a nevelője. A lakodalomba hivatalos volt az összes isten és istennő, egy kivétellel. Eriszt, a Viszály istennőjét nem hívták meg.

AZ ARANYALMA

Erisz bosszút esküdött, s elhatározta, hogy szörnyű viszályt szít az istennők között. Szerzett egy aranyalmát a Heszperiszek kertjéből, és ráírta: „A legszebb nőnek.” Három istennő is az alma után kapott, Aphrodité, Athéné és Héra, Zeusz felesége. Mind-egyik magának követelte az almát, és Zeust kérték fel, döntse el a vitájukat.

A főisten tudta, hogy nem dönthet jól, hiszen bárki is kapja meg az almát, a másik kettő haragja az ítéletet kimondó ellen fordul. Ezért ravaszul azt javasolta, hogy inkább egy földi ifjút kérjenek fel a bíraskodásra. A három istennő a trójai Pariszt választotta

A szárnyas sapkát viselő Hermész az Ida hegyére vezeti a legszebb nőnek járó aranyalmáért vetélkedő istennőket. Héra, Athéné és Aphrodité járul a trójai királyfi, Parisz elé, hogy ő döntse el, kit illet a szépségverseny díja.

Dionüszosz. Bronzszobor töredéke. Az istent leggyakrabban szőlőlevelekkel és gyümölcsökkel koszorúzott ifjúként ábrázolták. Másik ábrázolásmódja a szakállas, érett férfi, akinek ugyancsak a szőlőlevél, szőlőfürt volt az ismertetőjele.

bírául, aki éppen az Ida hegyén legeltette nyáját.

Az istennők, amellet, hogy felfedték gyönyörű testüket a halandó szeme előtt, ígéreteket suttogtak az ifjú fülébe. Héra családi boldogságot, Athéné bölcsességet, Aphrodité pedig a legszebb nő szerelmét ígerte neki. Parisznak természetesen Aphrodité szavai tetszettek a legjobban, így neki adta az aranyalmát. Sajnos azonban a legszebb nő történetesen a spártai király, Menelaosz felesége volt. Parisz elhajózott Hellaszba, és a királyi palotába érve megpillantotta Menelaosz feleségét, a tündöklő szépségű Helenét. Helené is beleszeretett, mivel Aphrodité betartotta ígéretét. Parisz magával

vitte a király feleségét Trójába, kirobantva ezzel a trójai háborút. Aphrodité a trójaiakat, míg Héra és Athéné az ostromló görögöket támogatta. Ide vezetett Prométheusz jóslata Thetisz születendő fiáról.

A menyegző, bár csúnya viszályba fulladt, mégis emlékezetes maradt. Ritkán látogatnak meg istenek egy földi lakodalmat. Csakhogy hiába a fényes ajándékok, az isteni jókivánságok, Thetisznek nem volt kedve ehhez a házassághoz. A nászéjszakája ezért meglehetősen zaklatottra sikerült. Amikor a férj át akarta ölelni feleségét, a tengeristennő bevetett minden fortélyos átalakulást, amihez a tengeri istenek igazán értenek. Átváltozott lobogó lánggá, majd vízként folyt ki ölelő párja karjai közül. Aztán hirtelen üvöltő oroszlán alakját vette fel, majd kígyó lett és tengeri szörny. Péleuszt azonban mindez nem rettentette vissza, így fogant meg azon az éjszakán Akhilleusz, a trójai háború legnagyobb hőse. Thetisz halhatatlanná akarta tenni halandó magzatát, ezért bemártotta az alvilági Sztüx-

folyó vizébe. Mivel a sarkánál fogta a kicsit, ott nem érte a víz, így azon az egy ponton sebezhető maradt. Mások szerint azonban tűzben edzette meg a csecsemőt, de Péleusz azt hitte, el akarja pusztítani. A sértett Thetisz visszatért testvéreihez a tengerbe, Péleusz pedig a bölcs Kheirón kentaurra bízta Akhilleusz nevelését.

DIONÜSZOSZ

A görögök közt legnépszerűbb isten egyértelműen Dionüszosz volt. Nem véletlen, hiszen ő volt a bor istene, ami fontos szerepet játszott kultuszában is. De a színház világa is az ő oltalma alatt állt, márpedig minden görög szeretett színházba járni. Ennek ellenére Dionüszosz már a születését is alig élte túl, és ő az egyetlen isten, akiről azt mesélik, hogy meghalt.

Zeusz beleszeretett Kadmosz thébai király gyönyörű lányába, Szemelébe. Emberalakban látogatta meg, és a lány nemsokára gyermeket hordott a szíve alatt. Csakhogy tudomást szerzett erről Héra, Zeusz felesége, s el akarta pusztítani a lányt és gyermekét. Szemelé dajkájának képében jelent meg a lány szobájában, és azt mondogatta neki: „Honnan tudod, hogy az a férfi Zeusz, a hatalmas isten? Lehet, hogy becsap téged. Kérd meg, hogy ugyanúgy jelenjen meg előtted, mint felesége, Héra előtt. Akkor tényleg elhiheted, hogy ő egy isten.”

Szemelé kérlelni kezdte Zeust, hogy egyetlen kérését teljesítse. Amikor Zeusz igent mondott, előállt azzal, hogy előtte is olyan alakban jelenjen meg, mint Héra előtt. Megrettent a kéréstől a leghatalmasabb isten, mert tudta, villámainak lángját a lány nem élné túl. De hiába volt minden, Szemelé ragaszkodott örült követeléséhez. Zeusz ekkor villámaival övezve lépett elé, s Szemelét elemészttették a lángok. Csakhogy Zeusz a lány méhéből kiragadta a kis Dionüszoszt, és saját combjába varrta, hogy ott váljék érett magzattá. Onnan született meg később, és apja a dühös Héra elől Rheióhoz menekítette, ahol békében felcseperedhetett.

Héra bosszúja azonban minduntalan utolérte a felserdült istent: örület-

tel sújtotta. Dionüszosz bebolyongta az egész világot – még Indiába is eljutott, ahol uralma alá hajtotta az ottani népeket. Utazásai során talált rá egy vadszőlőre, amelyből az emberek vigaszára megte-remtette a borszőlőt. Csakhogy még így sem akarták elismerni, hogy ő egy igazi isten, és nem voltak hajlandók tisztelni. Amikor Thébaiba érkezett, éppen Szemelé nővérének, Agauének a fia, Pentheusz ült a város trónján. Pentheusz barátságtalanul fogadta az ifjú rokont, aki haragjában szörnyű bosszút esküdött. Isteni örületet borított Agauéra és asszonytársaira, akik az isten kísérelőként őrjögve rohanták végig Thébai környékét, és elevenen szaggattak szét vadállatokat. Pentheusszal is összetalálkoztak, akit Agaué oroszlánnak nézett és szétszaggatott az istentől kapott hatalmas erejével. Csak akkor döbbsent rá, mit tett, amikor kijózanodva meglátta: fia letépett fejét tartja a kezében.

A szőlőművelés elterjedésével együtt Dionüszosz tisztelete is egyre nőtt. Az isten el akart jutni Naxosz szigetére is, és egy etruszk hajó legénységét kérte meg, vigyék őt oda. Csakhogy a hajósok kalózok voltak. Ázsia felé vették az irányt, és a tüneményes szépségű ifjút

Dionüszosz a hajón.
A kalózok meg akarták ölni az istent, akit gazdag ifjúnak néztek, de ő delfinekké változtatta őket.
Az árbócból szőlő fakadt.

el akarták adni rabszolgának. Ekkor az árbócból borostyánindák nőttek ki, Dionüszosz vérengző oroslán alakját öltötte, és ordításával annyira megrémítette a kalózokat, hogy a tengerbe ugrottak, ahol delfinekké váltak. Az ehhez hasonló csodák végképp meggyőzték az embereket, hogy Dionüszosz igazi isten. Zeusz magához emelte fiát az Olümposzra. Igaz, ezzel tizenháromra emelkedett volna az olümposzi istenek száma. Akik Dionüszoszt beleszámítják a tizenkét istenbe, többnyire Hesziát hagyják ki a felsorolásból.

Volt egy vallási közösség a görögök között, melyet a híres mondai énekesről,

Orpheuszról neveztek el. A titkos kultusznak csak az lehetett résztvevője, akit a közösség bea-

vatotott. A beavatottak nem árulhatták el, hogyan zajlottak le a szertartások, és abból is csak keveset, hogy pontosan milyen mítosz állt azok középpontjában. Az orphikusok szerint Zeusz egy idő után lemondott a főhatalomról, és átadta azt Szemelétől született fiának, Dionüszosznak. Am a féltékeny Héra ezt nem tűrhette. Kiszabadította a Tartaroszból a titánokat, akik szétszaggatták és felfalták Dionüszoszt. Zeusz ekkor kegyetlen haragra gyulladt, és villámaival agyonsújtotta a lázadó titánokat. Nem is maradt belőlük más, csak egy-egy marék por és hamu.

Ebből a hamuból jöttek létre az emberek, akik sokat őriznek magukban a titánok gonoszságából. De mivel a titánok falták fel Dionüszoszt, minden emberbe jutott valamennyi az ő isteni részéből is. Az embereknek ezért nem szabad öngyilkosságot elkövetniük – tanítják az orphikusok –, mert akkor újból megölnénk Dionüszosz bennünk élő szikráját. ♦